

שבת טיש

וּקְרֵאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ויאמרו בי אדני (מג, כ) - רמז יש כאן לסגולה המובאת בספרים, כי הרוצה להנצל מפניס, יאמר הפסוק "במה יזכה נער את-ארחו", ולכן אמרו אחי יוסף ב"י אדני, נוטריקון במה יזכה, כדי לשפך את פניסו של יוסף. (להניח ברכה)

ונפשו קשורה בנפשו (מד, ל) - קשורה בגיטרה תורה, כי רק על-ידי התורה הקדושה אפשר לקשר בקשר שלי-קמא את נפש האב עם-הבן, והבן עם-האב. (שנות דור)

ויפל על-צווארי בנימין-אחיו (מה, יד) - התבות במלואן בגיטרה הרבן בית מקדש ראשון, הרבן בית מקדש שני, כרש"י. (נפלאות יעקב)

אלי-תרננו בדרך (מה, כד) - מפרש רש"י, שאמר להם יוסף אלי-תעסקו בדרך-הלכה. דבר אחר, אל תפסיעו פסיעה גסה והפנסו בחמה לעירי, ואפשר לחבר את פלי-הפרושים, שיוסף הזהיר אותם שלא יעסקו בהלכה שלא לפסע פסיעה גסה, ויבואו למדד מדי ארצה של הפסיעה שהיא אמה, ויבואו גם למדידת תחום העיר, ומתוך כך יבואו למדד את מדת הבזר שבו זרקוהו אם ישיבו כדי להמית, שכן היו בו עשרה טפחים, ויבואו למחלקת. (מגדנות)

וידברו אליו את כלי-דברי יוסף (מז, כז) - מפרש רש"י, שיוסף מסר להם סמן במה היה עוסק בשפרש ממנו, בפרשת ענלה ערופה, ולמה הזהיר לו דוקא ענין זה מכל-מה שלמד עמו? אלא מפני שיעקב לא ידע מה ארע ליוסף, וחשש שמת בדרך לאחר ששלח אותו לאחיו, ואם-כן התחייב בענלה ערופה לכפרה עליו. ולכן שלח אליו יוסף להזהיר לו שלמד עמו ענין זה, כדי לרמז לו שהוא חי ואף עמד בצדקתו, ולכן הוא פטור מנפירה. (שם)

ויאסר יוסף מרכבתו (מז, כט) - מכאן למדו חז"ל שאהבה מקלקלת את-השורה, שיוסף בעצמו אסר את-המרכבה לכבוד אביו. ובזכות זה, נצלו ישראל מפרעה שאסר אף הוא את מרכבתו בעצמו כשיצא לרדף אחרי בני ישראל. וכן אמרו חז"ל, מה ראה הים שנתקרע? ארוננו של יוסף ראה. ורמז לזה בפסוק הים ראה וינס, ה"ם נוטריקון מרכבת יוסף הצדיק, ואותה ראה וינס. (דברי עמוס)

ספורים בפרשה

ויגש אליו יהודה (מד, יח)

בילדותו, זכה רבי צבי הירש מלומאז' להכיר את זקנו רבי מנדל מכוזק, שכבר היה אז בערב ימיו. מדי שבת, היה הסב בוחן את-נכדיו, על-אף שהיה שרוי אז בהתבודדות ארפת שנים, ומעניק להם מיני מגדים. בשבת-קדש פרשת ויגש, שאל הרבי את-נכדו זה: "מדוע נאמר 'ויגש אליו יהודה'? לשם מה היה יהודה צריך לגשת ליוסף?" והילד השיב, כי כשאדם עומד מרחוק אין שומעים היטב את-קולו. התרגש הרבי לשמע התשובה, שהיה בה יסוד חשוב בעבודת ה', קרא לנאמן-ביתו רבי הירש מטומשוב, ואמר: "שומע אתה את דברי הילד? אם אין מתקרים - לא שומעים!"

והגדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים (מז, יג)

בימיו של רבי יששכר-דב מפלז, הקימו חסידיו שבהיכנוב בית-פנסת חדש, בתבנית בית-הפנסת שפבלז, לתנפת הבית הגיע הרבי, ונחל כבוד גדול מהמון הרב, בשבת-קדש הזכיר הרבי פסוק זה ותמה: "וכי יתכן שיוסף הצדיק בקש מאחיו לספר לאביהם על-הכבוד שהוא נוחל במצרים? אלא על-כרחך מתבארת תבת 'לאבי' שבפסוק על הקב"ה, דהינו שיוסף אמר כי הוא מוסר את-כל כבודו לאביו שבשמים". ובאמרו דברים אלו, קם הרבי לפתע מכאו, ובפנים חירות מרב התרגשות קרא: "איני מקנא במי שחושב לרנע אחד על-עצמו ועל-כבודו, ולא על אביו שבשמים".

רבי יהודה צבי מרוזלא, שהה פעם בעיר אחת וזכה בה לכבוד מלכים. בדברי תורתו אמר: "מצינו שיוסף הצדיק בקש מאחיו 'והגדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים'. וברור הדבר, שלא התפון להתפאר לפני אביו שנעשה שר וחשוב, אלא שתלה את-הכבוד שלו באביו, וכך צריך להטעים את הפסוק 'והגדתם - לאבי את-כל-כבודי', שכל-הכבוד אינו שלי אלא של-אביו". וסיים: "ואף אני יודע, שכל-הכבוד שעשיתם לי כאן, אינו שלי, אלא בזכות אבי רבי משה מסמבור, וחזני רבי צבי הירש מזידטשוב".

ויאמר אליהם אלי-תרננו בדרך (מז, כד)

רבי יואל מסמבור הגיע פעם לבקר את ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ, והרבי כבדו לשבת לימינו. הצטדק האורח על שהיה לשבת לימינו, שכן עשה זאת על-פי בקשתו, והזהיר את דברי חז"ל 'המהלך לימין רבו, הרי זה בור', והוסיף: "מדוע לא נאמר 'היושב לימין רבו?' אלא שרק בהליכה גנו חז"ל את ההולך לימין רבו". תמה ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ: "והרי יהודי צריך להיות תמיד בבחינת הולך?" הביט ה"אהבת ישראל" ברבי יואל ואמר: "נו, נשמע מה בפיכם על-כך?" והרבי מסמבור, שנודע בגאונותו העצומה, נענה על-אחר: "הרי יש הרבה הלכות ודינים הנוגעים בין תלמיד לרב, שאין מקפידים עליהם בשעת הלמוד המשתף. אולם בשעת ההליכה, הרי אסור ללמד, כפי שיוסף צוה לאחיו אלי-תרננו בדרך, ומפרש רש"י שלא יתעסקו בדבר הלכה, ולכן דיכו חז"ל ואמרו 'המהלך לימין רבו', שכן אז אסור ללמד, ואז נקרא המהלך בור... ומספרים, שפאשר נפרדו, אמר רבי יואל מסמבור: 'בבן צדיקים יראו' - נוטריקון 'ישראל בן-צפורה' בשם הרבי, והרבי ענה מיד: 'חסידים ברנה יגילו' - ראשי תבות יואל בן-חנה..."

היה היה

ויגש אליו יהודה ויאמר

ליל שבת קדש פְּרֶשֶׁת ויגש, שנת תר"ג. ה'סבא קדישא' רבי יששכר-דב מרדושיץ, נסער כלו. זה שנים אחדות שיהדות רוסיה בלה נמצאת במשבר ובפחד מפני הבאות, שכן באותה עת החלו להתפרסם דברים אודות החק החדש שהממשלה הרוסית מבקשת להטיל, ולפיה יגיסו לצבא הרוסי כל הצעירים מגיל עשרים ואחת ומעלה. קדמה לכך המבוכה שנוצרה לאחר שנת ת"ר, שהיתה עת-פקידה כפי שצדיקים רבים קוו, אלא שמעשה שטן הצליח ובעטין של כמה מחלוקות גדולות שהסעירו את העולם היהודי דאז, נטרפה השעה ועדיין לא נושענו והשטן מרקד בינינו.

ה'סבא' נזעק להלחם מלחמת חרמה נגד החק המאים, ואף הצליח לבטלה לפי-שעה, אלא שהסתלק בעקבות כך, והגזרה החלה לאחר פטירתו. בשהגיע דבר השמועה על הגזרה, שהיה ה'סבא' בפשדבז' הסמוכה לרדושיץ, שגם בה הן ברבנות, ותכופות היה מבקר בה ונושא את משא הקהלה. הבשורה הקשה גרמה לו לעצב רב, והוא מהר לשלח משלחת של מנין עשרה יהודים, אל העיר פשיסחא הסמוכה, ובידיהם ספריתורה. הללו נצטוו עלי-יד להשתטח על-קברו של 'היהודי הקדוש' מפשיסחא, בהתאם להבטחתו לתלמידיו כי יעמד לימנם בכל עת צרה לישראל, אם יעלו במנין על-קברו עם ספריתורה. הוראתו של ה'סבא' נתקלה בתמיהה מצד מקרביו, שכן ידעו היטב את פסקי-דינו של ה"נודע ביהודה" שכתב שאין לעשות כן, שמא ימצא פסול בספריתורה, והדבר יביא לידי נזק גדול חלילה, אולם ה'סבא' טען שעת צרה היא ליעקב, ואם 'היהודי' צוה כן לדורות, הרי שבזכותו לא יאירע שום פסול בספריתורה ובזכותו יוכלו לפעל ישועות גדולות לעם ישראל.

באותו ליל שבת, טרם החל הקהל בתפלת קבלת שבת, פרץ ה'סבא' בבכי מר. לאחר מכן עשה עצמו כמחזיק דברים מתוך הפתח, וקרא: "הם בותבים ואני אמהק, ולחקם אין שום תקף". לאחר התפלה, בשהסב לסעדת השבת וסביבו ישבו נכבדי החסידים, פרץ שוב ושוב בבכיות סוערות, ולבסוף קרא בנהימה: "מבטיח אני לכם, שכל-זמן שזקני הלבן יהיה קים בעולם, לא תהיה ולא תקום גזרה זו". לאחר מכן, שבה רוחו אליו, והוא פתח בדברי תורה על פרשת השבוע, פרשת ויגש. בדבריו החל בפסוק הראשון שבפרשה. **"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני, ידברנא עבדך דבר באדני אדני ואליהו אפך בעבדך בי כמוך בפריעה"**, ודרשו על-ענין הגזרה הממששת לבוא חלילה. **"ויגש"** - אין גישה אלא תפלה, **"יהודה"** - רמז לכנסת ישראל כלה, דהינו שבני ישראל נגשים בתפלה ובתחנון, כפי שיהודה נגש אל מושל מצרים, ומבקשים, **"בי אדני"** - אל תגזר גזרות רעות על-ישראל, ואף אם תגזר דע לך, שצדיק גזר והקפ"ה מקנים, **"פי כמוך בפריעה"** - מה פריעה גזר ואינו מקנים, אף אתה תגזר וגזרתיך לא יתקומו. **"ואף עתה"**, סים ה'סבא' ואמר לכל-הנאספים: "לא תתקנים הגזרה, והקפ"ה יבטל אותה טרם תתחיל". באישון לילה של מוצאי אותה שבת, הגיע שליח מהעיר ורשה הגדולה, ובפיו בשורה טובה לבשר ל'סבא', כי הגזרה הנוצרה בטלה.

ביום ראשון שלמחרת, ח' בטבת תר"ג, נערך ברית מילה לאחד ממעריציו של ה'סבא' והוא כבד בסנדקאות לרף הנמול. ה'סבא' היה שרוי בשמחה עצומה לרגל הבשורה על בטול הגזרה, ויחד עם תלמידיו קרא לאחר הבטחת את ההלל הגדול פסוק בפסוק, בשמחה ובהתלהבות גדולה, ובכלם החרו-החזיקו אחריו. שמחתו היתה כה גדולה, עד שבקש לקבל את יום ז' בטבת, בו בטלה הגזרה, ליום הלל ושמחה לדורות, אלא שלא הספיק לעשות כן. כמחצית השנה לאחר מכן, ב"ח בסיון תר"ג, הסתלק ה'סבא' לבית עולמו, וצדיקים אמרו, כי מפני הרעה הנאספת הצדיק, שכן בשמים נגזר כי החק יצא אל-הפעל, ומפני שהצדיק גזר שלא תתקם, לכן נפסק שיסתלק מהעולם טרם תחול. ומספרים, כי בנו של ה'סבא' התחנן בפניו לחדל מלהתעצם לבטול הגזרה, ובקש: "הרפה נא מלחם בענין זה, שכן העולם זקוק לד", אולם הוא לא היה מסגל לעמד מנגד, ולראות בענין עמו.

עדי ראיה ספרו, כי בערב אותה שבת, בעת שה'סבא' סמן בידו באחד המוחק מתוך הפתח ואמר "הם בותבים ואני אמהק", נראתה דמות דיוקנו בשהיא נוסעת על עגלה מפארת אל עבר דירתו של המושל הרוסי שבורשה. כמה מאלו שראו את ה'סבא' על-המרפבה, חשבו לתקם כי ה'סבא' באמת שוזה בורשה, והשמועה התפשטה בעיר פאש בשדה קוצים. רבים מחסידיו ומעריציו התאספו בבית-הכנסת של חסידי רדושיץ שבועיר, כדי לשמע מפי ה'סבא' על תוצאות שיחתו עם המושל הרוסי, ולהתפלל יחד עמו קבלת שבת וערבית, אולם לפליאתם לא הופיע ה'סבא' בבית-הכנסת כל-אותה שבת. משעברה השבת, שלחו בני ורשה משלחת דחופה אל ה'סבא' בפשדבז', כדי לשאל את-פיו מדוע לא בא לשהות עמם ולבקרם, אלא שה'סבא' אמנם קבל אותם בסבר פנים יפות, אך לא השיב מאומה על-תמיהתם. בשיצאו חברי המשלחת הורשאים מחדרו שלי-הרבי, ובאו בדברים עם החסידים ששהו שם, התברר להם למרבה הפליאה, כי ה'סבא' שבת אז בפשדבז' יחד עם מאות מחסידיו, ובכלל לא שעה בורשה. הפליאה התעצמה אפוא שבעתים, אולם ה'סבא' סרב להתיחס לענין והדבר נותר בגדר תעלומה. הגזרה הקשה של הגיוס, נוספה על גזרת הקנטוניסטים שכבר החלה שנים רבות לפני-כן, ומהן סבלו יהודי רוסיה במשך שנים ארוכות, ורבים קדשו שם שמים בסרבים להתגייס גם במחיר חייהם, עד שהגזרה בטלה באפן חלקי בשנת תרט"ו.

מאורות

רבי **ישועה בסיס מתונים** זצ"ל
ליום ההולולא ט' בטבת תר"ב

ראש רבני תוניסיה, גאון ומקבל ונודע בצדיק פועל וישועות. נערץ כפי בני דורו שפנוהו "הרב הגדול", וספורי מופת רבים ספרו עליו. בטרם נולד, התנבא עליו רבי מסעוד אלפסי, רבה של תונים, כי הוא עתיד להיות אור לישראל, ובקש מאמו להשיג עליו במיוחד. מדי ליל שבת, היה נוהג לבקר את-אמו הצדקנית, ובאשר ראה פעם אחת מבעד לחלון כי היא ישנה, המתין בחוץ בגשם שוטף כדי לא להפריע את-מנוחתה. השכנים שחרדו לבבדו העירו אותה, אולם דעתו לא היתה נוהה מכך, שכן בקש לקים מצות כבוד אב ואם שהלכתה. את רב תורתו קבל מפי רבי יצחק טיב בעל 'עוד השלחן', ולימים הן יחד עמו הן בבית-הדין הגדול בתונים. מדי שנה, נהג לערוך סעדת הודאה בהשתתפות תלמידיו חקמים, לאחר שקלף חדש טבת, מפני שעל-פי הקבלה בו נפטרים הצדיקים. ואמנם נפטר בט' לחדש טבת בשנת תר"ב, בהיותו בן פ"ז, והמליצו עליו שגפטר בכ"ר פ"ז. לאות אבל התענו בני דורו יומים רצופים, כיום פטירתו ולמחרת בצום עשרה בטבת. חבורו "זכחי זקק" על השלחן-ערוד נותר בכתב-יד ונדפס לאחר פטירתו. כתב גם תשובות ופסקים רבים, ומשקעים בספרי גדולי דורו. מתלמידיו רבי שאול הכהן בקש להרביץ תורה בכל-כחו באי-גרבא, "כי עתידה תונים להתרוקן מחכמיה, ויצטרכו לחכמי גרבא". נבואתו התקומה למרבה הצער, לאחר שבשנת תרל"ח נוסד בתונים בית-הספר אליאנס, וכן התורה ירדה בה.

יוסיף דעת

בשעה שפגש פריעה את יעקב אבינו, שאלו מיד: "פמה מי שני חתך"? ורבים מפרשים זאת כתמיהה על שהאריך ימים כה הרבה, מפני שהדבר לא היה מצוי אז, ולכן תיבת פמה מוטעמת בזקק גדול, שהיא נעימת תמיהה והתפעלות, ולא שאלה הדורשת תשובה. תוחלת החיים בדורות הראשונים עד זמן נח, היתה ארוכה מאד, והנמ"ח כתב שהסכימה לכך היתה מעד אכילה בשר, שהרי לא אכלו בשר עד אחרי המבול, וכן כתב הרשב"ץ שהמבה בשר מרבה ירמה. בימי הבאות חיו בני-אדם שבעים ושמנים שנה כדברי הרמב"ן, ורק הצדיקים האריכו ימים, וכך מסתבר גם מדברי דוד המלך בתהלים "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם גבורות שמונים שנה", ב"דעת זקנים" מובא, שרק על משה נאמר "וחיו שנים מאה ועשרים שנה", ולא לשאר בני-אדם. מתקופת רומא העתיקה עד ימי הרנס, היתה תוחלת החיים קצרה ביותר, ועמדה על 25 שנה בלבד, כיוון שתינוקות רבים לא שרדו, ומי שהגיע לגיל 5 היתה תוחלת חיים עד גיל 48 בממוצע. אלכסנדר מוקדון למשל, חי כ-33 שנה בלבד, ובחיים קצרים אלו הספיק לשלוט על העולם כולו ולהותיר בו חותם עמוק. באנגליה של ימי הביניים חיו בממוצע 30 שנה, כאשר העניים חיו פחות מהעדר תזונה נכונה, ולפי מחקר שנערך, היתה תוחלת החיים של היהודים באירופה בתקופה ההיא, גבוהה בהרבה משל הנוכרים. החל משנת ת"ר עלתה תוחלת החיים באופן ניכר, שכן מאז החלו להקפיד על ניקיון והיגיינה, והוסיפה לכך הרפואה המתקדמת שבחדשי שמים מביאה לריפוי ואיכות ימים, רב סעדיה גאון כותב, כי שנותיו של האדם קצובות לו בעת היוולדו, ואם יתנהג בטוב יאריך לו הקב"ה ימים. ומעניין שהוא כותב בפירושו לקהלת, "שכן דרך בני-אדם לחיות מאה שנים", האדם המבורך ביותר בתקופה האחרונה, היתה אשה בצורת שוחתה 122 שנה. בגיל 90 התמה חוזה עם עורר-ידיו שירש את ביתה לאחר מותה, אך הוא מת הרבה לפני...

בִּי־אֵד אֶעֱלֶה אֶל־אֲבִי וְהִנֵּנִי אֵתִי

אֶחָד מִגְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹדְעִים, הָיָה רַבִּי אֲרִיָּה לִיב גִּינְצְבוֹרְג, בַּעַל "שְׂאֵגַת אֲרִיָּה". מִשְׁמַשׁ תַּמִּים הָיָה לוֹ, שְׁהִיָּה אִישׁ עֵינֵי וְאֶבְיוֹן, אוֹלֵם מֵרֵב אֶהְבֵּתוֹ לַתּוֹרָה, שִׁמְשׁוֹ שְׂכָל עַל־מִנְתָּ לִקְבֹּל פֶּרֶס. חֲזִינוּ שֶׁל הַמִּשְׁמַשׁ הָיוּ קְצָרִים וְרָעִים, וְכֹאשֶׁר נָטָה לְמוֹת בֶּא רַבּוֹ לִבְקָרוֹ וּלְזוֹמֵר עִמּוֹ וְדוּוֹ. בְּרֹאוֹתוֹ אֶת הָרֵב עוֹמֵד לְמִרְאשׁוֹתָיו, פֶּרֶץ בְּכִי מֵרֵב וְאָמַר: "מִזִּיר וְרֵבִי, אֲבָקֶשׁ מִמֶּךָ לָשִׁים עֵינֶךָ עַל בְּנֵי הַקֶּטָן רַפָּאֵל, שֶׁעוֹמֵד לְהַפִּד לִיתוֹם אִמְלָל, בַּעַד זֹאת שְׂזָכִיתִי לְשִׁמְשׁ אֶת כְּבוֹד מַעַלְתּוֹ בְּאֻמוֹנָה". נִחְמוּ הָרֵב בְּדָבָרִים רַבִּים, וְהַבְּטִיחוּ בִּי יִלְמֵד עִמּוֹ בַּעֲצָמוֹ וְיִאֲלָפֵנוּ בִּינָה. לְאַחֵר כְּלוֹת יָמֵי הָאֲבֵל, קִים הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" אֶתִּיהֶבְטָחָתוֹ, הַכְּנִים אֶת רַפָּאֵל הַקֶּטָן אֶל־בֵּיתוֹ, גָּדְלוֹ עַל־בְּרָכָיו, וְהַחֲלִי מִלְמִדוֹ תּוֹרָה לְפִי כָחוֹ. הַיֵּלֶד עָשָׂה חֵלֶל בְּלִמּוּדָיו, וְהַתְּגַלָּה בְּכַעַל כְּשֶׁרָוִן נִפְלָא, עַד שֶׁבְּגִיל תִּשְׁעָה כָּבֵד הָיָה בְּקִי בַּכֹּמֶה סְגִיּוֹת הַשִּׁים וְהַפְּלִיא אֶת־לֵב רֵאיוֹ. אוֹלֵם הַשְּׂמִיחָה לֹא נִמְשְׁכָה זְמַן רַב, שֶׁכֵּן לַפֶּתַע אָרַע אֶסוֹן כָּבֵד. בְּיוֹם מוֹרֵה־יָמִים, נֶעְלַם הַיֵּלֶד מִבֵּית הָרֵב וְעַקְבוֹתָיו לֹא נִדְעוּ. הָרֵב שָׁקַע בְּאֲבָל כָּבֵד, וּבְנֵי הַקֶּהֱלָה נִחְלְצוּ בְּלֶם לַחֲפָשׁוֹ. יָמִים רַבִּים בָּלְשׁוּ וְחָקְרוּ בְּדָבָר, עַד שֶׁאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר הֲצִלִּיחַ לְנִלּוֹת אֶת־הַתַּעֲלֻמָּה. בַּעֲבוּרָה שְׁלִיחֵי־עֵד עִמָּד מִנֶּזֶר נִוצְרִי מִסְתוּרִי, וְבוֹ שְׁהָה הַיֵּלֶד, לְאַחֵר שֶׁנִּחְטַף בְּיַד הַכְּמָרִים הַנוֹצְרִיִּים שֶׁלְטָשׁוּ עֵינֵיהֶם עַל הַיֵּלֶד הַיְּהוּדִי הַפְּלָאִי. כְּשֶׁהוֹבֵא הַדָּבָר לִידֵעָתוֹ שֶׁל הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה", חוֹרֵוּ פָּנָיו וְקָרַע אֶת־בְּגָדָיו מֵרֵב צַעַר. לְאַחֵר בְּכִי סוֹעֵר וְתַפְלָה יוֹקֶדֶת, שָׁקַע בְּשִׁנָּה עֲמֻקָּה, וְכִשְׁהִתְעוֹרֵר בַּקֶּשׁ לְזַמֵּן לְפָנָיו אֶת הַחֵטִּי הַיְּהוּדִי, הָיָה זֶה יְהוּדִי כְּלִידֵת שֶׁהִתְפַּרְסֵם מִתְּפִירָת בְּגָדִים לְנִזְרִים נִוצְרִיִּים, וְכֵלֶם רָגְנוּ אַחֲרָיו וְאָמְרוּ, בִּי קָפָה שְׁלִשְׁרָצִים תְּלוּיָה לֹא מֵאֲחוּרָיו. הֵיטֵב הַתְּפִלָּה הַחֵטִּי לַפֶּשֶׁר הַהִזְמָנָה אֶל־הָרֵב, וְכִשְׁנִכְנַס אֵלָיו, סָפַר לוֹ הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" אֶת סִפּוּרֵי שֶׁל הַיֵּלֶד הִיתוֹם הַמִּסְתָּר, אֲשֶׁר אָבִיו קָבַל מִמֶּנּוּ הַבְּטָחָה בִּי יִגְדְּלֵנוּ בְּבֵיתוֹ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה, וְעַתָּה הוּא כְּלוֹא בַּמִּנְזֵר שֶׁמְחוּץ לְעִיר. "בְּחִלּוּמִי רִאִיתִי", כֵּד סָפַר הָרֵב, "כִּי הַיֵּלֶד אִינוֹ יֹשֵׁן בְּשַׁעוֹת הַלַּיְלָה, וְהוּא הוֹנָה בַּתּוֹרָה בְּעִלְיָה גַם בְּיֻשְׁבוֹ בַּמִּנְזֵר, וּמִקוֹמוֹ הַקְּבוּעַ הוּא לִיד הַחֲלוֹן, אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לַפֶּתַח הַיְּצִיאָה שְׁלִיחֵי־הַמִּנְזֵר". הַחֵטִּי, שֶׁהִכִּיר הֵיטֵב אֶת־הַמִּנְזֵר בּוֹ הָיָה מְבַקֵּר לַעֲתִים לְרַגֵּל מִלְּאֻכְתּוֹ, הַתְּפִלָּה לְשִׁמְשׁ אֶת הַתַּאֲזֵר הַמְּדִיק מִפִּי הָרֵב שְׂכָל בְּקָר בַּמִּנְזֵר מַעוֹלָם, וְכֹאשֶׁר הָרֵב שָׂאֻלוֹ אִם הוּא מֵאֲמִין בּוֹ, הַשִּׁיב: "בְּאֻמוֹנָה שֶׁלְּמָה אֲנִי מֵאֲמִין, וּמוֹכֵן אֲנִי לְבַצֵּעַ לְמַעַן הָרֵב כְּלִידֵבֶר שִׁיבְקֶשׁ, אִף בְּדִי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ". "וּבִכְךָ", בַּקֶּשׁ הָרֵב, "מִבְּקֶשׁ אֲנִי מִמֶּךָ לְהַפְּנֵם בְּלִילָה אֶל הַנֶּזֶר הַמְּקִיף אֶת־הַמִּנְזֵר, וְגַם בְּאִירֹאִים אֶל־הַחֲלוֹן. שֶׁם תִּמְצָא אֶת הַנֶּעֶר יוֹשֵׁב וְבוֹכֶה, וּמִסֵּר לוֹ בְּלִחַשׁ אֶת שְׁלִיחוֹתָיו בִּי יִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּחָשָׁא. אֶתָּה תוֹבִיל אוֹתוֹ לְעִירָה פְּלוֹנִית, שֶׁם מִתְּגוֹרֵר חוֹכֵר יְהוּדִי בִּשְׁם 'י' וְיֹדֶל, וְהוּא יִסִּיעַ בְּמַהֲרִית אֶת־הַנֶּעֶר לִישִׁיבָה פְּלוֹנִית". הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" עָצַר לְרֹגַע אֶת־דְּבָרָיו, וְהוֹסִיף: "וְאִם יִסְרֵב הַיֵּלֶד לִילֵךְ עִמָּךָ, שֶׁכֵּן יִחְשַׁד בְּךָ שֶׁמָּא גַם אֶתָּה בָּא לְחִטּוֹ, אֲמַר לוֹ כִּי סָמָן בְּיָדְךָ לְמִסֵּר לוֹ, בִּשְׁם שִׁיֹּסֶף הַצִּדִּיק מִסֵּר עִם אֶחָיו סָמָן לְאָבִיו, וְהִזְכִּיר לוֹ אֶת־הַעֲנָן הָאֶחָד אוֹתוֹ לְמִדוֹ טָרֵם נִחְטַף וְנִמְכָּר. וּבִכְךָ, מִסֵּר לִילֵךְ אֶת הַעֲנָן שֶׁל שְׁעוֹת לְעוֹלָם חוּזָר, וְהוּא בְּחֻמְתּוֹ יִבִּין מִיד אֶת־הַרְמָז, שֶׁכֵּן זֶהוּ הַעֲנָן הָאֶחָד בּוֹ עֲסָקְנוּ טָרֵם נֶעְלַם מִבְּתִי". וּבְטָרֵם קָם הַחֵטִּי לְצֹאת לְשִׁלְיחוֹתוֹ, הַבְּטִיחוֹ הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה", בִּי בִשְׁכֹר מַעֲשֵׂה הַהֲצִלָּה שְׂכָל, יִזְכֶּה לְהַקְבֵּר בְּסִמּוּד לוֹ, בְּתַנָּאִי שְׂכָל יִגְלֶה אֶת־הַבְּטָחָה עַד שֶׁתִּגְשֶׁעַ שְׁעוֹת לְהַפְּטֵר מִן־הַעוֹלָם.

שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל הַחֵטִּי הֲצִלִּיחָה לְמַעֲלָה מִהַמְשַׁעַר, חָצַר הַמִּנְזֵר הִיתָה רִיקָה וְהוּא הֲצִלִּיחַ לְהוֹצִיא אֶת־הַנֶּעֶר בְּנִקֵּל מִבְּלִי שְׁמֵאֵן־דָּהוּ יְחוּשׁ בְּדָבָר, וְהַבְּרִיחוֹ בְּמַהֲרִית אֶל הַמּוֹכֵס הַיְּהוּדִי. לְמַחֲרָה, קָמָה מַהוּמָה גְּדוֹלָה בַּמִּנְזֵר, כֹּאשֶׁר הַתְּגַלָּה בִּי הַיֵּלֶד הַיְּהוּדִי נֶעְלַם, אוֹלֵם הַחֲפוּשִׁים שֶׁנִּעְרְכוּ בְּעִיר, לְרִבּוֹת בְּבֵיתוֹ שֶׁל הָרֵב, הַעֲלוּ חֶרֶס, עַד שֶׁהַכְּמָרִים הִתְיַאֲשׁוּ מִלְּאֻכְתּוֹ. עָבְרוּ יָמִים רַבִּים, בְּהֶם קָבַל הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" יְדִיעוֹת תְּמִידִין כְּסִדְרָן עַל שְׁלוֹם הַנֶּעֶר, שֶׁבִּינָתִים עָלָה וְנִתְעַלָּה בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁהַתְּקַבֵּל לְרֵב בְּאֶחָת הַקֶּהֱלֹת הַמְּפִרְסָמוֹת, וְהַחֲלִיף מִכְתָּבֵי הֶלְכָה עִסְדְּבוּ זֶה. הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" הָאֲרִיף יָמִים, וְנִפְטָר בִּט"ו בְּתַמוּז תַּקמ"ה, בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה. הוּא נִקְבַּר בְּעִיר מִץ שֶׁבְּצִרְפָּה, בְּהַ כְּהֵן בְּעִשְׂרִים הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת לַחַיּוֹ. לִימֵינוּ נִקְבַּר לְיָמִים אֶחָד מִחֲשׁוֹבֵי הָרַבָּנִים שֶׁבְּקָר בְּעִיר וְנִפְטָר בְּהַ, אֶף הַמּוֹקֵם לְשִׁמְאֻלוֹ נוֹתֵר פָּנוּי. עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה עָבְרוּ מִפְּטִירָתוֹ שֶׁל הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה", וּבְאֶחָד מִימֵי הַמִּשְׁמִישׁ שֶׁל שְׁנַת תַּק"ע, לְפָנֵינוּ עָרַב, חֵשׁ מִידְעָנוּ הַחֵטִּי בִּי כְצֹ קָרַב. הוּא מֵהָר לְזַמֵּן לְפָנָיו אֶת טוֹבֵי הָעִיר וְסָפַר לָהֶם אֶת הַמְּאָרֶע כָּלוּ, וְדָרַשׁ מֵהֶם לְהַקְבֵּר לְצֵד שְׁמָאלוֹ שֶׁל הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה". מוֹבָן, בִּי הַסִּפּוּר לֹא הַתְּקַבֵּל עַל־לִבָּם, וְהֵם גָּמְרוּ אֲמַר בִּי בִּינָתוֹ שֶׁל הַחֵטִּי הִזְקֵן הַסְתַּתְּרָה לַעֲת זְקֻנָּתוֹ וְהוּא בָּדָה אֶת־הַעֲנָן מִלְּבָבוֹ, וְכִשְׁרָאָה זֹאת, לָחַשׁ הַחֵטִּי בְּכַחוֹתָיו הָאֲחוּרָנִים: "מַעֲיֵד אֲנִי עָלִי שְׁמִים וְאָרֶץ, בִּי אֲמַת בְּפִי", וּמִיד לְאַחֵר מִכֵּן פָּרְחָה נִשְׁמָתוֹ. כְּבוֹרָתוֹ הַתְּאֻחָה עַד צִהְרֵי יוֹם שִׁשִּׁי עָרַב שָׁבָת, וְכֹאשֶׁר הִגִּיעוּ הַקְּבָרִים אֶל בֵּית הַעֲלָמִין שְׁבָמָץ, הַחֲלוּ לְרִדֵּת גִּשְׁמִי זַעַף וְהַשְּׁמִים הִתְקַדְּרוּ בְּעֵבִים שְׁחֹרִים, עַד שֶׁהָיָה נִרְאָה בִּי הַלִּילָה יָרַד. הַשְּׁעָה דִּחְקָה, שֶׁכֵּן הַשְּׁבָת מִשְׁמִשְׁתָּה לְכוֹא, וּמִרֵב חֲפִזוֹן קְבָרוֹתָיו בְּנֵי הַחֲבָרָה־קִדְיָשָׁא בְּמִקוֹם הָרָאוּשׁן שֶׁהוֹדְמָן לְפָנֵיהֶם, בְּלִי לְדַעַת בִּי קְבָרוֹתוֹ לְשִׁמְאֻלוֹ שֶׁל הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה". הַבְּקָר אוֹר, וְהָעִיר בְּלָה הִיתָה בְּמִרְקָחָה, אוֹלֵם כֹּאשֶׁר נִדְעוּ דְּבָרָיו הָאֲחוּרָנִים שֶׁל הַמִּנְזֵר, הָכּוּ בְּלֶם בְּתַדְהֻמָּה, וְהִבִּינוּ בִּי מִן־הַשְּׁמִים סִיעוֹ בַּעַד הַשְׂאֵגַת אֲרִיָּה" לְעַמֵּד בְּהַבְּטָחָתוֹ.

אֶת הַסִּפּוּר הַנִּפְלָא, שִׁמְעַ רַבִּי יַעֲקֹב מִזֶּא"ה רַבֵּה שְׁלִיחֵי־מִסְכְּרָה, מִהַאֲמָנָה שְׂכָל מִרְתָּ רֹאשָׁה שֶׁגָּדְלָה אוֹתוֹ מִלְּדוֹת, בְּיָחוּד לְאַחֵר שֶׁהִתִּיתָם בְּגִיל אֲרָבַע, וְהוּא הָעֵלָה אוֹתוֹ בְּזִכְרוֹנוֹתָיו לְדוֹרוֹת. ♦

פִּנְיֵי אֹזֶר הַחַיִּים

מִדְּבַרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ עַל הַפְּרָשָׁה

אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיקֶם וְגו' (מִדָּה ד') - טַעַם שְׁחֹזר פַּעַם ב' אֲנִי יוֹסֵף, לְצֵד שְׂרָאָה שְׂכָל עֲנוּהוֹ, חֲשֵׁשׁ לִבִּי בְּדָרִים, הָא, שְׁפָחוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִכְלוּ לְחַשׁוֹב בְּבִשְׁתָּ גִבּוֹ בִּי יוֹצֵא וְהִבִּי שְׂכָל הָאֻמִּינוּת שֶׁהוּא יוֹסֵף, לְזֶה אָמַר, כִּנְגֵד צַד הַיְּרָאָה שְׂאֵתָם יִרְאִים וְנִבְהַלְתָּם, לֹא תַחֲשׁוּ לְדָבָר, בִּי אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיקֶם, פְּרוֹשׁ מִתְּנַגֵּחַ עִמָּכֶם בְּמִדַּת הָאֲחֻנָּה וְכֹאֲלוֹ לֹא הָיָה הַדָּבָר הַהוּא. גַּם סָמָךְ לְזוֹר אֲחִיקֶם אֲשֶׁר מִכְרָתָם - לְזוֹר, שֶׁאֲפִלוּ בְּזִמָּן הַמְּכָר לֹא כָהֵתָה עֵין הָאֲחֻנָּה מִמֶּנּוּ. וְכִנְגֵד צַד הַצִּדִּיק הַדָּבָר שֶׁהוּא יוֹסֵף, אָמַר לָהֶם דָּבָר שְׁבוּ יְצִידִיקוֹ בְּסָמָךְ מִכְרָה בִּי הוּא זֶה, בְּאֻמָּו אֲשֶׁר מִכְרָתָם אֲנִי מִצְרִיָּה, וְדָבָר זֶה לֹא יִדְעוּ אֵדָם וְאֲפִלוּ נְבִיא, אִם לֹא שֶׁתֹּאמַר וְדָבָר גָּמָר בִּי הוּא זֶה יוֹסֵף:

וַיֹּאמֶר וְגו' אֲמוֹתָה הַפַּעַם (מִדָּה ו') - אֲבָן בְּנוֹת דְּבָרֵי יַעֲקֹב הֵם, כִּי הֵגַם שְׁנֵת־בִּשְׁוֹר בִּי עוֹדָנוּ חַי, זֶה הוֹעִיל לְדַעַת שִׁישְׁנוּ בְּמִצְוֹתָי, אֲבָל עֲדוֹן לִבּוֹ דָּוִי עָלָיו לְצַד הִיּוֹתוֹ בֵּין הָאֻמוֹת שְׂכָל, עָבַד מוֹשִׁלִּים, אִם עוֹדָנוּ בְּצִדְקוֹתוֹ וְלֹא כָהֵתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לָחוֹ, אוֹ לְצַד הִיּוֹתוֹ מְבַדֵּל מִמֶּנּוּ וְנִתְּנוֹ תוֹךְ הַקְּלָפוֹת וּבְפִרְשׁ טְמֵאָה מְצָרִים, וְמָה גַם לְצַד מִה שֶׁעָבְרוּ מִרוֹחַ הַקֶּדֶשׁ שְׁאָמַר טָרַף טָרַף יוֹסֵף חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּ. וְדָבָר יְדוּעַ הוּא, כִּי הַצִּדִּיקִים יוֹתֵר יִחְפְּצוּ בְּהַעֲדָר הֵבֶן בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן מִכִּישׁ, וְמָה גַם יַעֲקֹב הַצִּדִּיק, אֲשֶׁר עָלִיבֵן לֹא הִתָּה שְׁמָחָתוֹ שֶׁלְּמָה מִסְפֵּק זֶה, עַד וַיֵּדָא אֵלָיו וְהִכִּיר בּוֹ בְּפָנָיו בִּי הִכָּרַת הַפָּנִים תַּעֲנֶה בְּאִישׁ. וְכִמּוֹ כֵּן מְצִינוּ לְצִדִּיקִים שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים, שֶׁהִכִּירוּ בְּרִשְׁם הַפָּנִים מַעֲשֵׂה אֵדָם, וּמִכְּלִישְׁכֵּן יַעֲקֹב אֲבִינוּ שִׁיכִיר. לְזֶה כְּשֶׁהִכִּיר בּוֹ, אָמַר אֵלָיו אֲמוֹתָה הַפַּעַם, פְּרוֹשׁ הַפַּעַם הַזֹּאת בְּרֹאֲיָדְךָ וְלֹא מִמְּדָם בְּשִׁתְּבִשְׁרָתִי. וְהַטַּעַם אַחֲרֵי רֹאוֹתִי אֶת־יִצְחָק וְהִכָּרְתִּי בְּהֶם שְׁעוֹדָךְ חַי, פְּרוֹשׁ צִדִּיק מְקַדֵּם וְלֹא נִשְׁתַּחֲוֶה יוֹדִיקָם מִכְּמוֹת שְׁהִיָּה, אֶלָּא עוֹדָךְ חַי, בִּי הַצִּדִּיקִים קְרוִיִּים חַיִּים, וְנִבְנוּ:

דְּבָרֵי הַיָּמִים

בַּתּוֹלְדוֹת עַם יִשְׂרָאֵל, הָיוּ נָשִׁים חֲכָמִנוֹת שֶׁנִּדְעוּ כְּבִקְאוֹת בַּתּוֹרָה לְהַפְּלִיא. אַחַת מֵהֶן הִיְתָה הַרְבֵּינָת אֲסַנַת מְכוֹרִידִיסְטָאן, שֶׁנִּקְרָא בְּשִׁמָּה שֶׁל אִשֶׁת יוֹסֵף הַצִּדִּיק, וְכוֹנֶנֶת בְּפִי בְּנֵי דוֹרָה בְּכִינוּי 'אֲסַנַת הַתְּנַאֲתִי'. אַבִּיהָ הָיָה רַבִּי שְׁמוּאֵל אֲדוּנִי, שְׁנוֹלֵד בְּעִיר בְּרֹזָאן וְלִכֵּן כּוֹנֵה רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרֹזָאנִי. הָאֲגָדָה מְסַפֶּרֶת עָלָיו, שֶׁבַחֲחִילָה הָיָה עַם־הָאָרֶץ גִּמּוּר, אֵךְ הָיָה תַּמִּים וִירָא שְׁמִים, וּמִכִּיוּן שֶׁלֹּא יִדַּע לְהַתְּפַלֵּל, הָיָה חוֹזֵר עַל הָאֲלֹפָא־בֵּיתָא וּמִבְקֵשׁ מִהַקְּבִ"ה שִׁיִּסְדֵּר תְּפִילָּתוֹ וְיִקְבֹּל אוֹתָהּ לְרַצּוֹן. לִימֵים, הַתְּגַלָּה לְפָנָיו אֵלִינוּ הַנְּבִיא וְלִמּוּדוֹ תּוֹרָה, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְעִיר מוֹצֵל שֶׁבִּבְבֵּל, הָיָה מוֹסוֹל שְׁבַע־יָרָק, וְשֶׁם יִתְמַנֶּה לְרֵב הָעִיר, וְהַבְּטִיחוֹ כִּי אַחֲד־עֶשֶׂר דּוֹרוֹת מִבְּנוֹי יִהְיוּ בְּקִיאִים בְּסִגּוּלוֹת וּקְמָעוֹת וְיִצְלִיחוּ. בְּמוֹצֵל עִמָּד בְּרֹאשׁוֹת יִשְׁבִּיבָה גְּדוֹלָה וְרַבִּים נִהְרּוּ אֵלָיו, עַד שֶׁהָעִיר הִפְכָּה לְמִרְכָּז תּוֹרָה בִּבְבֵּל, וְנִשְׁתַּמְרוּ מִמֶּנּוּ פִּיּוּסִים אַחֲדִים. מִשְׁעָרִים, כִּי אֵלָיו הִכּוֹנֶנֶת בְּדַבְּרֵי רַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל בִּסְפֵּר חַחֲזִינוֹת' שְׁלוֹ, אֲדוּרוֹת "חֲכָם גְּדוֹל יִשִּׁישׁ אֲשֶׁר בֹּאשׁוֹר הָיָה מוֹצֵל, שֶׁהוּא חֲסִיד מוֹפֵלַג וּמִתְּבוּדָד בְּעִלְיָה אַחַת לְבָדוֹ, וְאִינוֹ רֹאֵה פָנֵי אָדָם, וְאֵלָיו ז"ל מְצוּי עִמּוֹ, וְכֵל יָמָיו הוּא בַּחֲשֵׁק גְּדוֹל לְכוֹא לְרֹאוֹת בְּפָנָיו, אֲלֵא שֶׁאֵין בּוֹ כּוֹחַ לְכוֹא, וְתַמִּיד מְצַטַּעַר עֲלִיָּה לְכוֹא לְרֵבֶר עִמָּךְ". בְּנוֹ הַיְּחִידָה אֲסַנַת, נִדְעָה כְּבִקְיָה בַּתּוֹרָה, וְבַעֲלָה הָיָה רַבִּי יַעֲקֹב ב"ר יְהוּדָה מִזְרָחִי, רַבֵּה הָרָאשִׁי שֶׁל קְהִילַת עֲמַדִּיָּה. בַּעֲלָה עִמָּד בְּרֹאשׁוֹת יִשְׁבִּיבָת חוֹתָנוֹ אַחֵר פְּטִירָתוֹ, אֵךְ לֹא הָאֲרִיךְ יָמִים, וְאִשְׁתּוֹ אֲסַנַת מִילָאָה אֶת־מִקְוָמוֹ בְּהַנְּהֻגַת הַיְּשִׁיבָה, וְאֵף לִמּוּדָה אֶת הַתְּלַמִּידִים תּוֹרָה. נוֹתָרוֹ מִמֶּנּוּ מִכְּתָבִים בְּסִגּוֹן נִפְלָא, הַמַּעֲיֵד עַל בְּקִיאוֹת גְּדוֹלָה תּוֹרָה וּבְשִׁירָה נִמְלָצָה. צֹאצֵאָה כִּיהֵן בְּרַבְנוֹת בְּגַד מִבְּשׁ כְּמֹאֵד וְחַמְשִׁים שָׁנָה עַד שְׁנַת תַּק"ג, וּבְמוֹצֵל יִשְׁבוּ צֹאצֵאָה עַד שְׁנַת תַּש"א.

מטעם

ולא יכל יוסף להתאפק (מזר, א)

בטעם קרא ואלא, בדברי האור החיים' הקדוש, שיוסף לא עזר בזה להמתין עד שיצאו כל הנעבים עליו, וקרא בקול גדול להוציא כל איש מעליו, ולכן תבת ויקרא בקול גדול, כי הוא בעצמו הודקח וקרא בך בקול גדול שיצאו. (זה השער)

ועשר אתנת נשאת (מזר, ב)

תבת נשאת בתלשא ימין המפסיק, לרמוז לדברי המדרש שיוסף שלח לאביו זהב רב להגדיל כבודו, ולכן התבות בר ולחם ומזון נפרדות. (מנחת יהודה)

ובני יהודה ער ואונן (מזר, ג)

התבות ער ואונן בטעמי דרנא תביר, מפני שאמרו חז"ל על עונם שנחשב בעובד עבודה זרה שדינו כסקילה, ודרנא תביר מרמזים לסקילה, שבה זורקים את הגדון מראש הבית למטה. (מן המעין)

ויתן להם יוסף לחם בסוסים (מזר, ד)

התבות יוסף לחם סוסים ומטעמות בטעמי קדמא ואלא, ולכאורה היה צריך להסמיק את התבות לחם יוסף יחד, ותבת לחם הנפרד, אלא שרמז יש כאן שיוסף הוסיף ונתן לחם לבאים אליו, יותר מאשר בקשו, ומתפרשות התבות יוסף לחם, כמו יוסף לחם, ובדרך צחות, שמפנין שכלם בקשו יוסף, לחם! השתקע בך שמו... (המסולאים 156)

מדגש

על תבת מזון ששלח יוסף לאביו, מפרש רש"י: 'לפתו'. מלה זו השתבשה חיום למרבה הצער, ומשתמשים בה בתרגום לשם 'קומפוט' שמוצאה מצרפתית, ובאורה תבשיל של פרות ותבואות, אותו אוכלים בסיום הסעודה, אוכלם הבאור האמתי של לפתו, הוא דבר המלפת את הפת, והוא משמש ללכת תבשיל או מאכל שבה באמצע הסעודה, ולא בסופה. השבש בבאור המלה מביא גם לשבש בהלכה, שכן על לפתו אמרו חז"ל במסכת ברכות, שאין צריך לברך על דבר המלפת את הפת, כי הפת היא עקר והלפתו טפל לה, אוכלם על קומפוט יש לברך, שהרי אין הוא מעקר הסעודה. את מאכל החרד הנאכל בסעודה מכנים בשם 'לפית' מטעם זה, ואת הפרות הנאכלים בסוף הסעודה מכנים בשם 'לפד' - על משקל המלה הארמית לפדא, המזכרת בפיו חז"ל במאכל תאנים.

ממלה

בעיר אחת הסמוכה לברוד, פורצה מחלוקת בין פרנסי הקהל, ובשראוי שאינם באים אליהם שנה, החליטו לפנות אל רבי אפרים זלמן מרגליות רבה שליברוד, ולתתרון אצלו. פנו אליו הפרנסים ובקשו ממנו לשבת בדינם, אוכלם הוא חשש לכבודו של הרב שלהם, ואמר להם: "מדוע באתם אלי? והרי מקרא מפורש הוא בפרשת ויגש, שעליכם לטעון את טענותיכם בפני ויגש אשר בעירכם ולא אצלי". תמהו השומעים לפשר הדברים, ורבי אפרים זלמן המשיך ואמר בחייו: "הרי יוסף אמר לאביו טענו בעירכם" - טענו את טענותיכם בעיר שרכם...

באשר נגש יהודה ליוסף, אמר לו: "ואליהם אפך בעבדך". מדוע? "כי כמוך בפרעה", שהרי מלך צריך לשלט בעצמו ולא לבוא לידי פעם, כי כל פעם מביא לידי טעות, ובגלל זה תרד מגדלתך.

ספר רבי ישעיה הלוי הורביץ מצפת בעל "עדן ציון", כי אביו רבי אשר יחזקאל היה נוכח פעם בבית רבה הנערץ שלי צפת, רבי שמואל הלר, באשר אחד מתלמידיו החכמים שבוער, שהיה בעסוק וקצרו רוח, התופח עם הרב, ומפנין שלא שלט בעצמו התפרץ כלפיו במלים מעליבות. הוא היה בטוח, כי הרב יענה לו במדתו וישיב לו מנה אחת אפים, אוכלם לפליאתו לא פעם רבי שמואל כלל, ותחת זאת חבק את יהאיש כדי להרגיע את רוחו, והתחנן לפניו: "אנא מר, שמר עלי-בריאיתך והרגע, כי הפעם מביא לידי חלי". כך המשיך לשדלו בדברי פיוס, עד שעלה בידו להניח את ידו, ולאחר תקופה, פגש רבי אשר יחזקאל את יהאיש, ושאלו מתוך סקרנות: "האם השנה, קבלת מהרב את התמיכה הקבועה לכבוד חג הפסח, למרות פגיעתך בו?" חיד הקל ואמר: "לא רק שקבלתי ממנו, אלא שעוד הגדיל ונתן לי הרבה יותר ממה שהיה רגיל לשלח אלי..."

בילדותו של רבי חיים מברסק, הציק לו ילד אחד מחבריו עד שהביאו לידי פעם, והוא מהר לשוב לביתו. בהפנסו, ראה אביו ה"בית הלוי" מברסק כי הוא שרוי בסערת רוח, ומיד נטל את ציציותיו והחל לספר אותן זו אחר זו. וכאשר הגיע לחוט האחרון, שרתה על הילד מנוחת הנפש וכעסו שכוך, עד שלמים התבטא, שכלימי חיי לא הגיע לידי שלווה ומנוחה עמקה כזו.

ה"אהבת ישראל" מויו"נץ היה מושל ברוחו ונזהר שלא לכעס בכל מצב שהוא. חתנו העיד עליו, שמעולם לא ראהו בועס חוץ משלש פעמים, ושלשתן היו בענינים שבקדשה. פעם אחר משמשו להביא לו ארוחת בקר, ורק בצורה היום נזר הלה מכה. מרב בושה, נכנס המשמש אליו בפיק ברבים ובחשש, אוכלם הרבי קבלו בחיוד ואמר לו ברגע: "מרהסתם שכחת מכה..."

נבאי הצדקה הנודע, רבי דוד לייב שורץ, נקלע פעם לחתנה מפארת שערך עשיר מפלג, בה הפגין לראוה את עשרו הגדול והכין בעבור אורחיו את מיטב המעדנים והתענוגות. בדרך החל להתרים את היושבים לצדקה, אוכלם דעתו של בעלי השמחה לא היתה נוחה מכה, שכן ראה בקד הפרעה למנוחת הסועדים, ועל-אף תחנוניו של רבי דוד לייב, לא חדל מלנער בו ולדרש ממנו לעזוב את המקום. לשוא נסו הסועדים להניח את ידם, ובעלי השמחה, אוכלם הוא עמד על-ישלו במעשה קמצא וברקמצא בחרבן ירושלים, וכעסו הלה וגבר עד שלא שלט ברוחו, והחל לדחף את רבי דוד לייב החוצה. נסתרות דרכי שמים, אירעוד נביא ולא-אתנו ידע עדמה, אוכלם לזוג שנשא באותו ערב נולדו שני ילדים, אחד חרש-אלם ואחד סומא, ולאחר שנים ספורות התפרדה החבילה. מכל הארוע המפאך, נותרה תמונה בה נראה בעלי-צדקה נשוא פנים כשידו מושטת לצדקה, לידו עומד בעלי-הבית שפעסו העבירו על-ידעתו, והדלת פתוחה לרוחה.

אחד מבניו של רבי דוד ברה"ן, היה הקדוש רבי נחום ויפשי הי"ד, שנהרג על-קדושת השם בידי ערבי צמא-דם. הוא התישב במושבה הקטנה 'מאיר שפיה' הסמוכה לזכרון-יעקב, ופעל שם רבות לקרב את יושביה לאבינו שבשמים, והתפרנס מעבוד אדמותיה של ארץ-הקדש. פעם אליו אחד העולים החדשים מפולין, שעסק בפרנסות שונות ולא הצליח, וספר לרבי נחום כי בידו רשיון להדברת שועלים ומכרסמים והוא מבקש להציע לו את-שרותיו להשפחת שדותיו. רבי נחום קבלו בסבר פנים יפות, האכילו והשקדו ואף אכסנו בביתו, אוכלם האיש לא היה זהיר במלאכתו. את פדווי הפס הניח בתוך העשב הסמוך לאחוזתו של רבי נחום, ובבקר השכם, כשהשורים החורשים שלו יצאו לרעות בשדה, אכלו את העשב המרעל ובזמן קצר מתו כלם. הנוק ממות השורים הגיע לכדי שלשים לירות, שהיו אז סכום עתק, ובנוסף לכך היה הדבר בתקופת החרושה והזריעה, אוכלם למרות זאת לא פעם רבי נחום ולא התרגז על העולה המסכן, ואדרבה, השתדל שלא יתגלה הדבר לממשלה התרפית, כדי שלא יענישוהו על חסר זהירותו.

סבלנותו של רבי שלמה מזייל היתה להפליא, ומעולם לא הגיע לידי פעם. פעם נכנס אליו אדם אחד, ובקש לאכל. יש לנו לחם וצנצנת של-מרקחת. והרי הם לפניך פאות נפשך", אמר הרבי, אוכלם האיש לא היה שבע רצון. ברב חצפתו אמר: "את אלו תותיר לעצמך, אני רוצה לחם וביצים, אבל לחם טרי!" שלח הרבי לקנות בעבורו את-מבקשו, אוכלם לאחר שהובא הלחם לפניו, ענה האיש את-פניו ואמר: "לא, זה לא לחם בשבילי, אני רוצה לחם משבח!" שוב שלח הרבי לקנות לחם אחר, וגם זה לא מצא חן בעיני האיש. רק בפעם השלישית התרצה האיש למראה הלחם שהובא, והוא הסב לשלחן לארוחה משביעה, סעד את-לבו בלחם וביצים, קנח בכוס קפה, וכמוכן שלא שלם מאומה, שכן ביתו של הרבי היה הפקר לכל. לאחר שברך, נותר האיש עומד על-מקומו, בממתין לדרמה. "מה תבקש?" תמה הרבי, והאיש אמר: "אמרתי שיש לך צנצנת של-מרקחת, היכן היא?" נכון, יכול אתה לקחת ממנה פמה שתירצה", אמר הרבי. "אני רוצה הכל" אמר האיש, והרבי העניק לו את הצנצנת בלה, בלי שמץ של-כעס והקפדה.

"ויגש אליו יהודה" - באשר אדם נגש תחלה אליהבורא בתפלה והודיה עליהעבר, בלשון 'יהודה' הפעם אודה אתה,

"ויאמר בי אדני" - ואז הוא מבקש את-בקשתו עליהעתיד, אז בודאי יקבל הקב"ה את-בקשתו וישמע את-תפלתו. (רבי מרדכי מנדבורנא)